

Література

1. Авдеенко В.Н. Производственный потенциал промышленного предприятия. – М.: Экономика, 1989
2. Бачевський Б. С., Заблодська І. В., Решетняк О. О. Потенціал і розвиток підприємства: Навч. пос. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 400 с.
3. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2001.
4. Грішнова О. А. Людський розвиток: Навч. посіб.-К.: КНЕУ, 2006. -308 с.
5. Добикіна О. К., Рижиков В. С., Касьянюк С. В., Кокотко М. Є., Костенко Т. Д., Герасимов А. А. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 208 с.
6. Економічна енциклопедія / Відповідальний редактор С.В. Мочерний. — Київ: Видавничий центр «Академія». — Т. 1, 2000.— 863 с.; Т. 2, 2001.— 847 с.; Т. 3, 2002. — 952 с.
7. Економічна енциклопедія / Відповідальний редактор С.В. Мочерний. — Київ: Видавничий центр «Академія». — Т. 3, 2002. — 952 с.
8. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
9. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия: Монография. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2004. – 360 с.
10. Леонова С.В. Людський потенціал машинобудівного підприємства: аспекти ідентифікації та оцінювання / С.В. Леонова// Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Логістика».- Львів, 2010. №669, - с.275-282
11. Попов Е.В. Рыночный потенциал предприятия. – М.: Экономика, 2002. – 560с.
12. Рєпіна І. М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління // Вісник Української академії державного управління при Президентові України. — 1998. — № 2. — С. 262—271.
13. Тимоциук М.Р., Кузьмін О.Є., Фециур Р.В., Шуляр Р.В., Подольчак Н.Ю., Олексів І.Б., Планування соціально-економічного розвитку підприємств: Монографія. – К.: УБС НБУ, 2007. – 449 с.
14. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. Посібник. – К.: КНЕУ, 2004.-316 с.

УДК 343.223 (477)

О. Сибаль
аспірант,

Львівський національний університет ім. І. Франка

ДО ПИТАННЯ ПРО МІСЦЕ «ЗАЙНЯТТЯ СПОРТОМ» У СИСТЕМІ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Розглянуто проблематику розмежування заподіяння шкоди під час спортивних заходів з іншими обставинами, що виключають злочинність діяння, а також на основі методологічного підходу, розробленого Ю. В. Бауліним, визначено місце «зайняття спортом» у системі однорідних обставин.

Ключові слова: спорт, заподіяння шкоди, обставина, що виключає злочинність діяння.

Рассмотрена проблематика разграничения причинения вреда при спортивных мероприятиях с другими обстоятельствами, исключающими преступность деяния, а также на основе методологического подхода, разработанного Ю. В. Баулиным, определено место «занятия спортом» в системе однородных обстоятельств.

Ключевые слова: спорт, причинение вреда, обстоятельство, исключающее преступность деяния.

We consider the problems of demarcation injury in sporting activities with other circumstances that prevent criminality, as well as on the basis of the methodological approach developed by Y. V. Baulin, defined place in the sports uniform circumstances.

Key words: sports, injury, precluding a criminal act.

Постановка проблеми. Поряд із традиційними уявленнями про соціальну корисність спорту існує тенденція до заперечення позитивного значення зайняття його окремими видами (бокс, карате, східні єдиноборства, регбі, футбол, фехтування, мотоспорт тощо) у зв'язку із високою ймовірністю отримання травм та заподіяння шкоди, які нерідко призводять до фатальних наслідків (тривалий розлад здоров'я, каліцтво, смерть тощо). Проблематика кримінально-правової кваліфікації заподіяння шкоди життю і здоров'ю під час спортивних заходів обумовлена відсутністю у КК України жодних положень стосовно визначення умов правомірності завдання такої шкоди в аспекті самостійної обставини, що виключає злочинність діяння, а також чітких правил кримінально-правової кваліфікації їх перевищення чи недотримання. Відсутній єдиний підхід щодо вирішення питання про місце «зайняття спортом» у системі нормативно-визначених обставин, які виключають злочинність діяння, що зумовлює невизначеність у діяльності суб'єктів правозастосування, а відтак і актуальність з точки зору науки кримінального права.

Стан наукового дослідження. Слід зазначити, що певний вклад у розробку теоретичних проблем заподіяння шкоди життю і здоров'ю у спорті зроблено у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Ю. В. Баулін, Е. В. Безручко, Н. А. Беляєв, П. А. Дубовець, Н. І. Загородніков, А. Н. Ігнатов, Н. Ш. Козаєв, І. Я. Козаченко, І. Д. Козочкін, А. Н. Красіков, В. Н. Кудрявцев, А. В. Наумов, З. А. Незнамова, Т. Ю. Орешкіна, А. А. Піонтковський, А. В. Серова, А. А. Скворцов, Н. С. Таганцев, М. І. Хавронюк, М. Д. Шаргородський та інших. Однак концептуальні позиції відсутні, автори здебільшого зосереджують увагу на окремих аспектах проблеми, не пропонуючи їй системного вирішення.

Метою запропонованої статті є з'ясування структурно-елементного розташування «зайняття спортом» у системі обставин, що виключають злочинність діяння.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-прикладні результати дослідження наукових джерел свідчать про те, що місце «зайняття спортом» у системі обставин, що виключають злочинність діяння, в силу недостатньої теоретичної розробки питань, пов'язаних із кримінально-правовою регламентацією цього виду аналізованих обставин, визначається по-різному. Так, наприклад, А. В. Серова [1, с. 13], Н. Ш. Козаєв [2, с. 104], Т. Ю. Орешкіна [3, с. 31], І. Я. Козаченко та З. А. Незнамова [4, с. 281-282] вважають, що під час заподіяння шкоди життю і здоров'ю у спорті особа перебуває у стані «виправданого ризику» як обставини, що виключає злочинність діяння.

Ми не згодні із цією точкою зору і для обґрунтування власної позиції проаналізуємо конкретну практичну ситуацію стосовно умов правомірності діяння, пов'язаного з ризиком (ст. 42 КК України). 14 вересня 2008 р. у м. Львові японський спортсмен Норіо Кімура у боксерському поєдинку проти українця Андрія Котельника внаслідок пропущених ударів отримав значні травми і був доставлений до міської лікарні. Лікарі констатували струс мозку і гематому щелепи [5].

По-перше, під час завдання шкоди у межах діяння, пов'язаного з ризиком, особа повинна переслідувати значну суспільно корисну мету (ч. 1 ст. 42 КК України). На думку А. А. Скворцова, суспільно корисна мета – це прагнення досягти певного блага, вигоди не для однієї особи, а для *групи* людей, організованих завдяки спільній діяльності [6, с. 58]. Аналогічної позиції дотримується М. В. Анчукова, яка у своєму у дисертаційному дослідженні, присвяченому виправданому ризику, обґрунтовує, що суспільно корисною повинна визнаватися лише мета, досягнення якої приносить пряму вигоду не особисто тому, хто ризикує, а іншим людям або в цілому суспільству чи державі [7, с. 11]. Ю. В. Баулін, характеризуючи мету діяння пов'язаного з ризиком, вказує: якщо ж особа, завдаючи шкоду правоохоронюваним інтересам, прагне досягти вузькогоспідничих, кар'єристських або інших подібних цілей, позбавлених суспільно корисного характеру, таке діяння не може вважатися правомірним [8, с. 323].

Погоджуємось, що зайняття спортом, проведення спортивних заходів (тренувань, змагань) становить суспільно корисну мету – зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, духовних здібностей молоді, культурний розвиток суспільства тощо. Проте, у наведеній ситуації результат змагань приносить вигоду, перш за все, самому боксеру, він керується корисливими мотивами і переслідує особисту вигоду: зміцнення власного здоров'я, досягнення певної фізичної форми і навичок, спортивних результатів, кар'єристських цілей (отримання чергового титулу, звання, боксерського поясу та ін.). А також відомим є той факт, що у професійному боксі внаслідок перемоги у поєдинку для боксера передбачається значний фінансовий гонорар, для отримання якого більшість спортсменів і займаються цим видом спорту.

По-друге, однією з умов правомірності «виправданого ризику» є відсутність неминучості заподіяння шкоди, а лише його ймовірність, тобто заподіяння шкоди маловірогідне [9, с. 11]. У вказаній ситуації уникнути заподіяння шкоди практично неможливо, оскільки, боксерські правила прямо передбачають насильницький вплив на фізичну цілісність противника, як одну із умов зайняття даним спортом. Так, для зарахування балів під час поєдинку з боксу боксер повинен наносити супернику удари, спрямовані у фронтальну чи бокову частину голови або корпусу вище пояса (п. 1. А. Правила № XVII Міжнародних правил проведення змагань і турнірів АІВА з боксу [10]). Тому у цьому випадку не можна говорити про маловірогідність заподіяння шкоди для життю і здоров'ю, оскільки така шкода майже завжди має місце.

По-третє, невід'ємною ознакою виправданого ризику є те, що особа, яка його допустила, обґрунтовано розраховувала, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди правоохоронюваним інтересам (ч. 2 ст. 42 КК України). Що стосується аналізованого випадку, то боксер хоча і вживає елементарні запобіжні заходи (використання капи, боксерських рукавиць, інколи шолому), проте, як бачимо із практичного досвіду, вони не є достатніми для відвернення шкоди. Більше того, він, навпаки, умисно заподіює її,

цілеспрямовано наносячи удари своєму супернику з метою фізичної перемоги над ним, у той час коли при виправданому ризику особа, що вжила таких заходів не переслідує мети заподіяння шкоди;

По-четверте, згідно із ч. 3 ст. 42 КК України «ризик не вважається виправданим, якщо він завідомо створював загрозу для життя інших людей...». Тобто у даному випадку очевидним є той факт, що така загроза мала місце ще до початку поединку, оскільки, як уже зазначалось, самими правилами проведення боксерських змагань передбачена необхідність заподіяння шкоди фізичній цілісності суперника, і, при цьому, не виключається можливість настання наслідків у вигляді смерті, якщо вони настали в наслідок дій, що не суперечать встановленим правилам. Таким чином, до моменту початку бою як учасниками, так суддями і організаторами цих змагань визнається наявність загрози заподіяння шкоди життю і здоров'ю спортсменів.

Окремі вчені (Н. А. Беляєв [11, с. 463], Н. І. Загородніков [12, с. 101], А. Н. Красіков [13, с. 101-107] та А. А. Піонтковський [14, с. 393]), виділяючи у якості самостійної обставини, що виключає злочинність діяння, «згоду потерпілого», стверджують, що за заподіяння шкоди життю і здоров'ю у спорті особа не підлягає кримінальній відповідальності, у зв'язку із тим, що потерпілий надав добровільну згоду на завдання цієї шкоди.

Ми не поділяємо такої точки зору і вважаємо, що стосовно цього питання необхідно розмежувати «згоду потерпілого» як самостійну обставину, що виключає злочинність діяння, (наприклад, евтаназія, ампутація органів, інше ушкодження здоров'я тощо [16, с. 51-54]) і «згоду потерпілого» як одну з підстав вчинення діяння, пов'язаного із завданням шкоди у спорті. Розмежування цих понять повинно здійснюватись за інтелектуальним та вольовим критеріями у ставленні потерпілого до настання суспільно небезпечних наслідків.

Інтелектуальний. Згода потерпілого як самостійна обставина, що виключає злочинність діяння, характеризується передбаченням *неминучості* заподіяння шкоди, тобто особа надає згоду на стовідсоткове її заподіяння. У той час, коли у спорті згода надається лише на *ймовірність* завдання шкоди. Спортсмен передбачає можливість виникнення такої ситуації, при якій йому може бути заподіяна шкода, але одночасно із цим він знає, що, засвоївши увесь комплекс спортивно-технічних прийомів, зможе її уникнути [15, с. 14]. Тому існує висока ймовірність настання тих чи інших негативних наслідків, однак відсутня їх неминучість

Вольовий. Беручи участь у спортивних заходах, особа *не бажає* настання суспільно небезпечних наслідків. Так, навряд чи можна припустити, що, наприклад, боксер, даючи згоду на участь у поединку, переслідує мету одержання травм. Навпаки, він прагне уникнути цих наслідків, хоча їх настання є можливим в силу характеру вказаного змагання. У той же час, потерпілий, що надає згоду на заподіяння йому шкоди у межах самостійної обставини, що виключає злочинність діяння, *бажає* настання відповідних суспільно небезпечних наслідків, цілеспрямовано прагне досягнення такої мети.

На думку Н. І. Ветрова та Ю. І. Ляпунова завдання шкоди у спорті підпадає під ознаки поняття «виконання суспільно корисних функцій» як самостійної обставини, що виключає злочинність діяння [17, с. 401]. Вказана позиція також видається сумнівною, оскільки, як уже зазначалося, заподіяння шкоди життю та здоров'ю у будь-якому випадку навряд чи може становити корисність для суспільства.

На самостійне кримінально-правове значення «зайняття спортом» як окремої обставини, що виключає злочинність діяння, у своїх працях вказують Ю. В. Баулін [18, с. 42, 47], П. А. Дубовець [19, с. 19], А. А. Скворцов [6, с. 62], М. Д. Шаргородський [20, с. 369-371]. Однак, на жаль, автори практично нічого не зазначають про її місце у системі однорідних обставин, що виключають злочинність діяння.

Для з'ясування цього питання найбільш вдалим видається методологічний підхід, запропонований Ю. В. Бауліним у своєму дисертаційному дослідженні на тему: «Уголовно-правовые проблемы учения об обстоятельствах, исключающих преступность (общественную опасность и противоправность) деяния» (1991 р.), відповідно до якого система обставин, що виключають злочинність діяння, структурно складається із різних видів цих обставин, які можуть бути виокремлені за наступними критеріями: 1) галузева приналежність; 2) юридична форма діянь, злочинність яких виключається; 3) суб'єкт вчинення діяння, злочинність якого виключається; 4) вид і кількість діянь, злочинність яких виключається [18, с. 73].

За критерієм *галузевої приналежності* усі обставини, що виключають злочинність діяння, поділяються на ті, що передбачені КК (необхідна оборона, крайня необхідність, затримання особи, що вчинила злочин та ін.), і ті, які передбачені іншими галузями законодавства (різноманітні види реалізації суб'єктивного права, виконання правових обов'язків та здійснення службових повноважень) [18, с. 47].

За твердженням Л. Є. Владімірова, «кримінальні кодекси не перераховують усіх легальних виправдань, оскільки вони розкидані по всьому законодавству, – кримінальні кодекси вказують лише на ті із них, які не змогли знайти місця у іншій частині законодавства» [21, с. 63]. Е. Я. Неміровський також писав, що «виключення із протиправності може встановлюватися не лише у кримінальному кодексі, але й в інших галузях законодавства» [23, с. 421]. У той же час Н. Д. Сергієвський справедливо зазначав, що, хоча умови правомірності розглядуваних обставин знаходять відображення у різних частинах законодавства, однак, саме наука кримінального права повинна конструювати умови правомірності порушення певних благ чи інтересів, рухаючись шляхом висновків та відволікань від положень інших галузей права [22, с. 246-247].

Поряд із цим деякі науковці визнають кримінально-правове значення лише за тими обставинами, що передбачені кримінальним законом [11, с. 17]. Окрім того, обставини, які непередбачені КК, – писав Е. А.

Фролов, – зустрічаються на практиці рідко і часто мають явно виражений законний характер, тому немає необхідності включати їх в одну групу з необхідною обороною, крайньою необхідністю та затриманням злочинця [24, с. 203].

За твердженням В. Н. Козака, особлива природа обставин, непередбачених кримінальним законом, полягає у тому, що вони становлять необхідний та природний елемент функціонування суспільства, і тому обґрунтованим є їх розгляд у тій системі правових норм, які регулюють відповідну сферу суспільних відносин. Об'єднання їх в одну групу з обставинами, що передбачені кримінальним законодавством, носить штучний характер, вивчення таких обставин у курсі кримінального права є втручанням у абсолютно сторонню для цього права галузь [25, с. 55].

Ю. В. Баулін, погоджуючись у цілому, що до обставин, які виключають злочинність діяння, відносяться вчинки, передбачені не лише кримінальним, а й іншими галузями законодавства, зазначає, що перш за все викликає сумнів посилення противників цієї позиції на різну юридичну природу розглядуваних обставин, тим більше, що ніхто із них не вказує, що він вкладає у зміст цього поняття [18, с. 50].

С. С. Алексєєв під юридичною природою розуміє правову характеристику явища, яка виражає його специфіку, місце і функції серед інших правових реалій у відповідності із його соціальною природою [26, с. 227]. Іншими словами, з'ясування юридичної природи правових понять передбачає визначення того, до якого роду явищ вони належать, яка їх будова, елементний склад та зв'язки між структурними частинами, як проявляється їх роль у праві, яке їх місце у системі юридичних категорій і понять [27, с. 58].

Із цієї точки зору очевидно, що різна галузева регламентація не виступає визначальним фактором юридичної природи обставин, що виключають злочинність діяння. Пряма вказівка на них у тій чи іншій галузі законодавства залежить від різноманітних, інколи навіть суб'єктивних причин: предмета цієї галузі, законотворчих традицій, практичної доцільності, зручності користування законом, ступеня наукової розробки питання, впливу правозастосовчої практики і т. ін. [18, с. 51].

За юридичною формою діянь, злочинність яких виключається, усі досліджувані обставини поділяються на ті, що виключають злочинність діяння, яке є: а) реалізацією суб'єктивного права; б) виконанням юридичного обов'язку; в) здійсненням владних повноважень [18, с. 60].

У якості прикладу *реалізації суб'єктивного права* можна вказати на випадки вчинення діяння в умовах необхідної оборони, крайньої необхідності, затримання особи, що вчинила злочин, діяння, пов'язаного з ризиком, та ін.

Зазначимо, що реалізація суб'єктивного права відноситься до так званого факультативного виду правомірної поведінки. Тобто лише від розсуду суб'єкта залежить, чи використовувати йому у відповідній ситуації юридичне право на вчинення, наприклад, діяння, зумовленого необхідною обороною, крайньою необхідністю, виправданим ризиком і т. ін. Іншими словами, особа, що опинилась у стані необхідної оборони чи крайньої необхідності, може не використати свого права на заподіяння шкоди з метою захисту правоохоронюваних інтересів. Бездіяльність особи у такому випадку також повинна бути визнана правомірною, оскільки використовувати своє право чи ні – справа самого суб'єкта.

Друга група правомірних діянь, вчинених в умовах обставин, що виключають їх злочинність, з точки їх юридичної форми становить виконання юридичних обов'язків. Відомо, що сутністю таких обов'язків є державно-правова необхідність певної поведінки, а змістом – конкретні дії, передбачені законом, тобто вид і міра приписуваної поведінки [18, с. 57].

До числа видів виконання юридичного обов'язку відносяться виконання наказу чи розпорядження, виконання професійних, службових, військових чи інших обов'язків, колізії юридичних обов'язків та ін.

Як слушно наголошує Ю. В. Баулін, вказані вчинки є обов'язковими, однозначними, безумовними та незаперечними, оскільки суспільство і держава відчують у них необхідність і забезпечують її правовими санкціями. Тому на відміну від реалізації права суб'єкт юридичного обов'язку не може відмовитись від заподіяння шкоди об'єктам кримінально-правової охорони за наявності для того підстав. Його бездіяльність становить правопорушення, у тому числі відповідний злочин, що тягне юридичну відповідальність. Так, лікар не може відмовитися від проведення хірургічної операції, якщо для цього є усі підстави [18, с. 57].

Нарешті, третю групу діянь, злочинність яких виключається, за юридичною формою становлять вчинки, пов'язані із *здійсненням владних повноважень*. До їх числа, як правило, відноситься поведінка службових осіб – представників влади, яка в інших випадках зовні підпадає під ознаки того чи іншого злочину (наприклад, правомірне застосування уповноваженими особами спеціальних засобів, сили чи зброї, виконання слідчим службового обов'язку під час здійснення правомірного впливу на свідка чи обвинуваченого з метою отримання необхідних відомостей, проникнення державного податкового інспектора у приміщення з метою здійснення необхідного контролю за доходами та ін.) [18, с. 58].

Особливість цієї групи вчинків полягає у тому, що правовою формою їх здійснення виступає не суб'єктивне право чи юридичний обов'язок, взяті відокремлено, а юридичне державно-владне повноваження як вид і міра службової поведінки [28, с. 60]. Його відмінність від суб'єктивного права і юридичного обов'язку полягає у тому, що це повноваження визначається як синтез права та обов'язку, тобто як певна правообов'язковість службової особи – представника влади перед державою чи громадянином [28, с. 55].

Із проаналізованою класифікацією тісно пов'язана класифікація *за суб'єктами*, відповідно до якої досліджувані обставини, поділяються на ті, що виключають злочинність діяння, яке вчинене загальним суб'єктом, і ті, що виключають злочинність діяння, вчиненого спеціальним суб'єктом [18, с. 67]

Як уже зазначалося, загальним суб'єктом правомірного вчинку, злочинність якого виключається, є фізична осудна особа, яка досягла віку з якого може наставати кримінальна відповідальність. Оскільки суб'єктом злочину може вважатись лише особа осудна, яка досягла відповідного віку, – пише Ю. В. Баулін, – то, як наслідок, і суб'єктом необхідної оборони, виконання службового обов'язку та інших обставин виступають осудні особи, що досягли віку притягнення до кримінальної відповідальності [18, с. 64].

Однак суб'єктами діянь, вчинених в окремих обставинах, що виключають їх злочинність, можуть бути лише визначені категорії осіб, наприклад, лікарі, пожежники, підривники, службовці та ін. Обмеження кола суб'єктів таких вчинків викликано тим, що вони окрім загальних наділені додатковими ознаками, зокрема правовим обов'язком чи службовим повноваженням вчинити певне діяння чи утриматись від його вчинення. Оскільки юридичний обов'язок чи службове повноваження чітко персоніфіковані, вони у будь-якому випадку обмежують коло осіб, що можуть бути їх суб'єктами.

Викладене дозволяє зробити висновок, що коло суб'єктів вчинків, заснованих на юридичному обов'язку чи службових повноваженнях, є більш вузьким, обмеженим у порівнянні із суб'єктами вчинків, в основі яких лежить суб'єктивне право. Підставою такого обмеження виступає спеціальний правовий статус осіб стосовно передбачених ним дій. Це дозволяє віднести цю категорію суб'єктів до спеціальних.

Таким чином, суб'єктами діянь, вчинених в умовах обставин, що виключають їх злочинність, можуть бути дві категорії осіб: загальні та спеціальні.

Проаналізуємо, нарешті, останню класифікацію обставин, що виключають злочинність діяння. Її критерій визначається *видом та кількістю злочинних посягань*, під зовнішні ознаки яких здатні підпадати діяння, злочинність яких виключається [18, с. 69].

Як уже зазначалось, кожен з аналізованих правомірних вчинків вливається у загальний потік людської діяльності у певних сферах суспільних відносин, які поставлені під охорону кримінального закону від схожих злочинних посягань. Відомо також, що немає такого правомірного вчинку, який знаходив би місце у кожному виді суспільних відносин в силу їх різноманітності та специфічності. Поряд із цим не можна заперечувати, що деякі із досліджуваних обставин (наприклад, необхідна оборона, крайня необхідність, виконання професійних обов'язків, реалізація службових повноважень та ін.) можуть виключати злочинність декількох діянь, що проявляються в різнорідних сферах суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом від схожих злочинних посягань (так, необхідна оборона проявляється у заподіянні шкоди життю, здоров'ю, волі, власності посягаючого; крайня необхідність здатна проявляється у виді заподіяння шкоди різноманітним інтересам особи, суспільства і держави, наприклад, у діях, пов'язаних з позбавленням життя людини, заподіянням шкоди власності, громадській безпеці, порядку управління і т. ін.).

Пояснюється це тим, що ці та ряд інших вчинків здатні підпадати під ознаки декількох різнорідних злочинів, передбачених різними Розділами Особливої частини КК, побудованих за родовим об'єктом. Саме тому вказані обставини здатні виключати злочинність *декількох різнорідних діянь*. Це дає підстави віднести їх до першого, найвишого рівня так званої вертикальної структури обставин, що виключають злочинність діяння.

Другий, середній рівень розглядуваної структури складають обставини, що виключають злочинність діянь, зовні схожих із *декількома однорідними злочинами*. Такі вчинки знаходять свій прояв лише в однорідній сфері суспільних відносин, що поставлені під охорону кримінального закону. Наприклад, виконання наказу військовослужбовця може мати місце лише у сфері військових відносин, а виконання обов'язків лікаря – у сфері відносин охорони здоров'я і т. ін.

Нарешті, до третього рівня вертикальної структури системи обставин, що виключають злочинність діяння, відносяться обставини, що виключають злочинність лише *одного діяння*. Прикладом такого вчинку може бути організація переправлення осіб через державний кордон з метою отримання політичного притулку чи статусу біженців, вихід службовою особою за межі наданих їй повноважень в інтересах суспільства чи держави тощо.

Висновки. Використовуючи запропоновані критерії класифікації обставин, що виключають злочинність діяння, спробуємо визначити структурно-елементне розташування «зайняття спортом» у їх системі.

За галузевою приналежністю. Чинний КК України не містить жодних положень стосовно цієї обставини, що виключає злочинність діяння. Однак правомірність її застосування обумовлюється іншими нормативно-правовими актами, зокрема, Законом України «Про фізичну культуру і спорт» [29], «Переліком видів спорту, що визнані в Україні» [30], Положенням «Про порядок визнання в Україні видів спорту» [31] та ін. Тому «зайняття спортом» слід віднести до групи обставин, які передбачені не КК України, а іншими актами національного законодавства.

За юридичною формою діянь, злочинність яких виключається. Правомірний вчинок, пов'язаний із заподіянням шкоди під час спортивних заходів, за юридичною формою є реалізацією суб'єктивного права [18, с. 47], передбаченого ст. 3 Закону, відповідно до якої громадяни мають право займатися фізичною культурою і спортом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної

приналежності, статі, освіти, віросповідання, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин. Тобто участь у спортивних заходах з підвищеним ступенем ризику для життя і здоров'я є лише можливістю особи, факультативним видом її правомірної поведінки.

За суб'єктом вчинення діяння, злочинність якого виключається. Суб'єктом правомірного діяння, вчиненого в умовах «зайняття спортом», може бути лише безпосередній учасник спортивного заходу. А тому досліджувана обставина відноситься до групи обставин, що виключають злочинність діяння, що вчиняється виключно спеціальним суб'єктом.

За видом і кількістю діянь, злочинність яких виключається. «Зайняття спортом» виключає злочинність декількох однорідних діянь, тобто діянь що формально підпадають під ознаки декількох злочинів, передбачених одним розділом Особливої частини КК України, а саме Розділом II «Злочини проти життя і здоров'я особи». Так, в умовах цієї обставини можуть бути вчинені діяння, що формально містять ознаки складів злочинів, передбачених ст. ст. 115, 121, 122, 125, 126, 128 КК України.

Література:

1. Серова, А. В. *Профессиональный риск медицинского работника как вид обоснованного риска* [Текст] : автореф. дис. ... канд. мед. наук: Серова Алена Владимировна. – Екатеринбург, 1999. – 21 с.
2. Козаев, Н. Ш. *Обоснованный риск как обстоятельство, исключающее преступность деяния* [Текст] : дис. ...канд. юрид. наук: Козаев Нодар Шотаевич. – М., 2000. – 60 с.
3. Орешикина, Т. Ю. *Обоснованный риск* [Текст] / Т. Ю. Орешикина // *Уголовное право.* – 1999. – № 1–2. – С. 29–36.
4. Незнамова, З. А. *Уголовное право. Общая часть : Учебник для вузов* [Текст] / по ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамовой. – М. : Изд. группа НОРМА-ИНФРА, 1999. – 516 с.
5. Котельник виправив Кімуру у лікарню зі струсом мозку і гематомою щелепи [Електронний ресурс] // «Українська правда» 16. 09. 2008 р. – Режим доступу : URL: <http://www.champion.com.ua/boxing/2008/09/16/144791/>.
6. Скворцов, А. А. *Причинение вреда жизни и здоровью при занятиях спортом: проблемы уголовно-правовой квалификации* [Текст] / А. А. Скворцов; отв. ред. Н. А. Лопашенко. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – 120 с.
7. Анчукова, М. В. *Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння* [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: Анчукова Марина Вікторівна. – Х., 2004. – 21 с.
8. *Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник* [Текст] / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Л. М. Кривоченко та ін.; За ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 3-є вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 496 с.
9. Шурдунский, А. Ю. *Обоснованный риск как обстоятельство, исключающее преступность деяния* [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: Шурдунский Александр Юрьевич. – М., 2003. – 19 с.
10. *Міжнародні правила проведення змагань і турнірів АІВА з боксу* [Електрон. ресурс] / Режим доступу: URL: <http://www.aiba.org/documents/sitel>.
11. *Курс советского уголовного права. В 5 т. Часть Общая.* // Под. ред. Н. А. Беляева, М. Д. Шаргородского. – Т. 2. – Ленинград, 1968. – 546 с.
12. Загородников, Н. И. *Советское уголовное право. Общая и особенная части* [Текст] / Под ред. Загородникова Н. И. – М., 1957. – 102 с.
13. Красиков, А. Н. *Сущность и значение согласия потерпевшего в советском уголовном праве* [Текст] / А. Н. Красиков. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1976. – 120 с.
14. *Курс советского уголовного права. В 6-ти т. [Текст]* / Под ред. А. А. Пионтковского. – М., 1970. – Т. 2. – 516 с.
15. Красиков, А. Н. *Согласие потерпевшего как обстоятельство, исключающее уголовную ответственность и наказуемость деяния по советскому уголовному праву* [Текст] : автореф. ... дис. канд. юрид. наук: Красиков Александр Николаевич. – Саратов, 1972. – 23 с.
16. Баулин, Ю. В. *Причинение вреда с согласия «потерпевшего» как обстоятельство, исключающее преступность деяния* [Текст] / Ю. В. Баулин. – Х.: изд-во «Кроссруд», 2007. – 99 с.
17. *Уголовное право. Общая часть. Учебник* [Текст] / Под. ред. Ветрова Н. И., Ляпунова Ю. И. – М.: Новый Юрист, 1997. – 584 с.
18. Баулин, Ю. В. *Обстоятельства, исключающие преступность деяния* [Текст] / Ю. В. Баулин. – Х.: Основа, 1991. – 360 с.
19. Дубовец, П. А. *Ответственность за телесные повреждения по советскому уголовному праву* [Текст] / Дубовец П. А. – М., 1964. – 159 с.
20. Шаргородский, М. Д. *Преступления против жизни и здоров'я* [Текст] / М. Д. Шаргородский. – М.: Юрид. изд-во МЮ СССР, 1947. – 511 с.
21. Владимиров, Л. Е. *Учебник русского уголовного права. Общая часть* [Текст] / Л. Е. Владимиров. – Х., 1889. – 253 с.

22. Сергиевский, Н. Д. Русское уголовное право. Пособие к лекциям. Часть общая [Текст] / Н. Д. Сергиевский. – СПб., 1913. – 424 с.
23. Немировский, Э. Я. Основные начала уголовного права [Текст] / Э. Я. Немировский. – Одесса, 1916. – 645 с.
24. Советское уголовное право. Общая часть [Текст] / Под ред. Н. А. Беляева, М. И. Ковалева. – М.: Юридическая литература, 1977. – 620 с.
25. Козак, В. Н. Вопросы теории и практики крайней необходимости [Текст] / В. Н. Козак. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1981. – 153 с.
26. Алексеев, С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве [Текст] / С. С. Алексеев. – М.: «Юридическая литература», 1989. – 287 с.
27. Кругликов, Л. Л. Правовая природа квалифицирующих обстоятельств как средства дифференциации уголовной ответственности [Текст] / Л. Л. Кругликов // Уголовная ответственность: проблемы содержания, установления, реализации. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1989. – С. 58-64.
28. Петришин, А. В. Статус должностного лица: природа, структура, специализация [Текст] / А. В. Петришин. – К.: УМК ВО, 1990. – 74 с.
29. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24. 12. 1993 р. // ВВР, 1994, № 14, ст. 80.
30. Наказ Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України «Про затвердження Переліку видів спорту, що визнані в Україні» № 261 від 07. 02. 2001 р. // Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2001 р. за № 155/5346.
31. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту «Про затвердження Порядку визнання в Україні видів спорту» № 76 від 28. 04. 2005 р. // Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 1 червня 2005 р. за № 602/10882.

УДК 351.713

Рекуненко Т.О.
здобувач Київського міжнародного
університету

ПОНЯТТЯ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ ОРГАНІВ ДПС УКРАЇНИ

Стаття присвячена актуальній проблемі – теоретичному визначенню управління інформаційними ресурсами податкових органів України. Автор, на основі аналізу різних наукових поглядів та законодавств, дає визначення управління інформаційних ресурсів податкових органів України.

Ключові слова: управління, інформація, інформаційні ресурси, органи Державної податкової служби України.

Статья посвящена актуальной проблеме - теоретическому определению управления информационными ресурсами налоговых органов Украины. Автор, на основе анализа различных научных взглядов и законодательства, дает определение управления информационных ресурсов налоговых органов Украины.

Ключевые слова: управление, информация, информационные ресурсы, органы Государственной налоговой службы Украины.

The article is devoted to the theoretical determination of management of informative resources of tax organs of Ukraine. Author, on the basis of analysis of different scientific looks and legislations, gives determination of management of informative resources of tax organs of Ukraine.

Keywords: management, information, informative resources, organs of Government tax service of Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство відзначається бурхливим розвитком інформаційних потоків та використанням інформаційних ресурсів, а тому особливої актуальності набувають питання організації управління інформаційною сферою в різних напрямках державної діяльності, в т.ч. у функціонуванні органів Державної податкової служби України (далі – ДПС України).